

κατ'εὐθεΐαν ἐκλεγομένων διὰ περιορισμένης ψευδοφρίας ὑπὸ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἀναγκαστικὸν ἔστιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ κατὰ διαφόρους ἄλλας περιστάσεις τῆς διοικήσεως, καθ' ἃς ἐπίκειται κίνδυνος προσωποληψίας ἢ ἀκαίρου ζήλου τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν. Τοιαῦται δὲ ἰδίως τὰ ἐκλογικὰ καὶ φορολογικὰ ἀντικείμενα, καθ' ἃ πλὴν τῆς τοῦ λαοῦ μετοχῆς ὁρθὸν νὰ χωρῇ καὶ ἀνάμειξις κατὰ διαφόρους τρόπους τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν πρὸς ἀκριβεστέραν τῶν νομίμων ὁρῶν διαφύλαξιν.

Οὕτω τῶν δημοτικῶν καὶ ἐπαρχιακῶν πραγμάτων διευθετουμένων, ἐξ ἐνὸς μὲν καθίσταται ὁμαλὸν τὸ στάδιον τῆς λειτουργίας τῶν νόμων ἐν τῇ διοικήσει, ἐξαφκνιζομένης τῆς ἐκθέσεως καὶ ἐκτόπου ἰσχύος τοῦ φατρισμοῦ, εἰς δὲ ὑποτάσσεται τανῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ διοικητικὴ ἐνέργεια, διὰ τῆς λύσεως τῶν πλείστων περὶ τὴν διοίκησιν ζητημάτων ἐν τῷ φατριάζοντι κέντρῳ, καὶ διὰ τῆς καθυποτάξεως καὶ αὐτῶν τῶν ἐπαρχιακῶν διοικητικῶν ἀρχῶν εἰς τὴν βούλησιν τῆς φατρίας, ἐξ ἄλλου δὲ ἱκανοποιοῦνται ταχύτερον, σωφρονέστερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον αἱ ἐκ φυσικῶν καὶ κοινωνικῶν λόγων προερχόμεναι διάφοροι καὶ παρεκκλᾶττουσαι δημοτικαὶ καὶ ἐπαρχιακαὶ ἀνάγκαι, αἵτινες αὐτοτελεῖς ὡς εἶπεν ἐν πολλοῖς οὔσαι, ἰδίως διαρρυθμίσεως χρήσουσι, εἰκότως προκαλοῦσαι ἀνεξάρτητον διοικητικὴν, οὐχ ἥττον δὲ καὶ νομοθετικὴν πολλῶν, ἐνέργειαν ἄλλ' οὐδὲ ὅπως κωλύεται καὶ ἡ διηγετικὴ τῶν δήμων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν διοικητικὴ ἐπίβλεψις ὑπὸ τῶν δημοσίων διοικητικῶν ἀρχῶν, συνισταμένη εἰς τὸ καταδεικνύειν συμβουλευτικῶς ταῖς τοπικαῖς ἀρχαῖς τὰ ἐνδεχόμενα ἐκ τινος ἐνεργείας κακὰ καὶ εἰς τὸ δι' ἐπιμελοῦς παρατηρήσεως ἐγκαίρως γινώσκειν τὰς οὐσιώδεις ἐνεργείας τῶν τοπικῶν ἀρχῶν καὶ ἀντλεῖν τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα πρὸς ἔλεγχον αὐτῶν, διατηρουμένης ὁμῶς ἀείποτε τῆς αὐτοτελείας τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν δήμων.

Θεόδωρος Ν. Φλογαίτης.

ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΑΙ ΕΓΓΑΙΡΕΙΑΙ *

Ἐπιτρέψατέ μοι Κύριοι, ἄνευ προοιμίου νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν οὐσίαν θέματος, τὸ ὅποτον καὶ τοι λίαν ἐκτετακμένον, ὅπως νέον καὶ ὑποκείμενον εἰς κρίσεις, θὰ προσπαθῇσω νὰ σκιαγραφήσω, οὐχὶ ὡς οἰκονομολόγος, ἀλλ' ὡς ἀπλοῦς ζηλωτὴς τῆς ἐργατικῆς βιομηχανικῆς οἰκονομίας, ἐπιθυμῶν νὰ διδάσκωμι καὶ ἄνευ ἀπαιτήσεως τοῦ διδάξαι.

Βεβαίως ἐν ἀρχῇ θὰ βαδίσω ἐπὶ σκοτεινοῦ ἑδάφους διότι ὁ συνεταγισμὸς εἶναι ζήτημα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιστήμη δὲν εἶναι τελεία ἢ τοῦλάχιστον εἶναι ἀμφίβολος, τὰ ἐξοχώτερα δὲ πνεύματα εὐρίσκονται διηρημένα

* Ἀνεγνώσθη κατὰ Νοέμβριον 1882 ἐν τῷ Συλλόγῳ.

ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τὰ ὅποια ἀνακαλύπτει ἡ ἰδέα τούτου. Αἱ συνεργατικαὶ ἐταιρεῖαι εἶναι οἰκονομικὰ γεγονότα ἐν τῇ γενέσει των μᾶλλον, ἢ θεσμοὶ ἐν πλήρει ἀναπτύξει. Αὗται μόλις ἤρχισαν στάδιον ἀβέβαιον, ἀλλ' ὅποιονδήποτε καὶ ἂν εἴναι τὸ μέλλον των, ἔχουσι δικαίωμα, ὡς πᾶσα σοβαρὰ καὶ εἰρηνικὴ προσπάθεια τῶν ἐργατικῶν τάξεων πρὸς καλητέρευσιν τῆς τύχης των, εἰς ἰδιαιτέραν μελέτην, δύναμαι δὲ νὰ προσθέσω εἰς συμπαθητικὴν μελέτην.

Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα σήμερον εἶναι ἐν τῇ ὁδῷ τῆς γονιμοποιήσεως νέας βιομηχανικῆς τάξεως, αἱ δὲ συνεργατικαὶ ἐταιρεῖαι παρουσιάζονται ὡς ὄργανα τῆς μεγάλης ταύτης ἀναμορφώσεως· ἀλλ' αὗται εἶναι ἀκόμη ὡς τὸ βελανίδιον ἐν τῷ φλοιῷ του, ὡς τὸ φυτώριον ἐν τῷ δάσει, καὶ δὲν τὸ ἀποκρύπτω ὅτι εἶναι ἀνάγκη καλῆς θελήσεως διὰ νὰ θαυμάσωμεν ἐν τῷ φυτῷ τοῦ παρόντος τὸ δάσος τοῦ μέλλοντος· τὸ αἶσθημα λοιπὸν τῆς συμπαιδείας χάριν ἰδέας ἥτις εἶναι ἀκόμη εἰς τὰς ἀπαρχὰς τῆς καὶ δὲν δύναται νὰ ἐπιδειχθῇ καθολοκληρίαν διὰ τῶν πράξεων, εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐπεθύμουν νὰ διεγείρω ἐν ταῖς καρδίαις τοῦ νοήμονος τούτου ἀκροατηρίου, ἂν καὶ ὡς ἐλπίζω, τοῦτο πρὸ πολλοῦ ὑπάρχει.

Ἡ ὀνομασία *συνεργασία* ἢ *συνεργατικὴ ἐταιρεία* διττῶς κατεκρίθη· οἱ μὲν ἐθεώρησαν αὐτὴν πολὺ ἀφηρημένην καὶ πᾶν ἄλλο ἐκφράζουσιν· ἢ ὅ,τι τῇ ἀποδίδεται· ἐκάστη παραγωγή, εἶπον, ὑπονοεῖ τὴν συνεργασίαν ἐκείνων οἵτινες λαμβάνουσι μέρος· μαθητευόμενοι, ἐργάται, ἐργοστασιάρχαι, κεφαλαιοῦχοι πάντες συνεργάζονται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου ὅπερ εἶναι τὸ κοινὸν προϊόν ἀπασῶν τῶν ἐνεργειῶν. Ἄλλοι εἶπον συνεργατικὴ ἐταιρεία εἶναι ἐκφρατὶς ἀτελής, πλημμελής, διότι δὲν ἐμφαίνει τὴν ἰδέαν τοῦ συνεταγισμοῦ· τῷ ὄντι ἐν τῇ ἀγροτικῇ ζωῇ ὡς καὶ ἐν τῇ βιομηχανικῇ ἡ συνεργασία ὅλων τῶν προσπαθειῶν δὲν συνεπάγει τὴν ἰδέαν συνεταγισμοῦ εἰς τὴν ἐργασίαν, εἰς τὴν πρόσοδον καὶ εἰς τὰ κέρδη, συνεταγισμοῦ ὅστις εἶναι ἡ οὐσιαστικὴ ἰδέα τῆς συνεργατικῆς ἐταιρείας.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἐπειδὴ ἡ ὀνομασία αὕτη ἔσχε τὸ σπάνιον πλεονέκτημα νὰ τύχῃ τῆς γενικῆς παραδοχῆς καὶ νὰ καταστῇ οὕτως εἰπεῖν διεθνής, ἄνευ οὐδεμιᾶς θυσίας περὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐκφράσεως, παρεδέχθημεν αὐτὴν διότι ἄλλως τε ἔχει καὶ τὸ μέγα πλεονέκτημα νὰ εἶναι εὐρεῖα, ἐλαστικὴ, νὰ συμπεριλαμβάνῃ τὰς ποικιλοτέρας ἐννοίας ἔχουσα πάντοτε τὴν αὐτὴν τάσιν· δὲν παρεδέχθημεν δὲ τὴν ὀνομασίαν *ἐργατικοὶ συνεταγισμοὶ* ὡς ἄλλοι, διότι αὕτη εἶναι ἥττον ἀκριβής· ἡ συνεργασία δὲν περιορίζεται εἰς τοὺς ἐργάτας μόνον ἀλλ' αὕτη δύναται νὰ ἐπεκταθῇ εἰς διαφόρους τάξεις τῆς κοινωνίας αἵτινες νομίζουσι ὅτι δι' αὐτῆς προσδεύουσι.

Τίς ἐν τούτοις ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς συνεργασίας; ὁ Γαλλὸς ὁ σοφὸς τῆς ἀρχιότητος ἱατρὸς ἀφοῦ περιέγραψε τὰ θαυμάσια συστατικὰ τοῦ ἀνθρώπου, προσέθηκε· Ἐν τούτῳ τῷ ἀριστουργήματι τῆς φύσεως τὸ πᾶν συν-

στρέχει, τὸ πᾶν συντελεῖ εἰς τὴν θαυμασίαν ἁρμονίαν ἣτις ἀποκλύπτει
 ἓνα Θεὸν μέγα». Ἡ συνεργασία εἶναι ἡ αὐτὴ ἰδέα ἐφαρμοζομένη εἰς τὸ
 βιομηχανικὸν καὶ ἐν γένει εἰς τὸ κοινωνικὸν σῶμα· εἶναι τὸ σύστημα τῆς
 ἐνεργείας δι' οὗ τὸ πᾶν συντρέχει, τὸ πᾶν συντείνει καὶ τὸ πᾶν συντελεῖ
 πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, εἶναι ἡ συμφωνία τοῦ ἰδιωτικοῦ συμφέροντος πρὸς
 τὸ γενικόν, εἶναι ἡ τακτικὴ ἀλλ' ἐλευθέρα συναρμολογία ὅλων τῶν στοι-
 χείων τὰ ὁποῖα ἐργάζονται πρὸς ἓν κοινὸν ἔργον· ἐν τέλει εἶναι ἡ ἔνωσις
 ἡ ὁ συνεταγισμὸς ὅλων τῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσιν ἓνα μηχαν-
 νισμὸν βιομηχανικὸν ἢ κοινωνικὸν ἴσον ὡς πρὸς τὰ τιμητικὰ ἢ ἐπικερδῆ
 ἀποτελέσματα ὡς καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν· τοιαύτη εἶναι ἡ οὐσιώδης
 ἰδέα τῆς συνεργασίας· διαφέρει δ' οὐσιωδῶς τοῦ σωματείου, διότι τοῦτο
 ἐθεωρήθη ὡς ἐστὶν προνομίων καὶ τείνει εἰς τὴν ἀπομόνωσιν ἣτις ἀναγκ-
 ααί μὲν ἄλλοτε, οὐδένα σκοπὸν ἔχει σήμερον, διότι οὐδεὶς προσβάλλει
 τοὺς ἐργάτας τοὺς ὁποῖους τὸ κοινὸν δίκαιον ὑπερασπίζει· ἡ συνεργασία
 τοῦναντίον συνενώνει τὰ στοιχεῖα τῆς αὐτῆς τέχνης, τῆς αὐτῆς τάξεως
 καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος χωρὶς νὰ προσδοκῇ νὰ καταστήσῃ τὴν τέ-
 χνην αὐτὴν ἢ τὴν τάξιν ἢ τὸ ἐπάγγελμα ἀμυντικὰ ἢ ἐπιθετικὰ. Ἐν ταῖς
 κόλποις ἐκάστης τάξεως αὕτη εἰσάγει πολλαπλάσιον σωρεῖαν ἀνθρώπων
 οἵτινες συνκμιλλῶνται μετὰξὺ τῶν περὶ ἱκανότητος, ἀπέχει δὲ πάσης ἀ-
 πειθήσεως τοῦ νὰ συναθροίσῃ τὰ μέλη τῆς αὐτῆς τέχνης πρὸς τὸν σκοπὸν
 τοῦ νὰ τὰ ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὰ κοινωνίας· αὕτη δὲν καταγίνε-
 ται νὰ σχηματίσῃ τὴν ἀθροιστικὴν αὐτὴν δύναμιν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ
 ν' ἀπωθήσῃ τὰς κοινωνικὰς ἐπιθέσεις, ἐν ἐνὶ λόγῳ αὕτη ἀφοπλίζει, καὶ
 ὅταν ἡ συνεργασία ἀφοπλίζει παύει τοῦ νὰ εἶναι σωματεῖον γίνεται δὲ
 συνεταγισμὸς ἐλεύθερος καὶ ἀνοικτός.

Τοῦτου τεθέντος, ἡ ἰδέα, κύριοι, τῆς συνεργασίας, δηλ. τῆς ἐλευθέρως
 συναθροίσεως ὁμάδος τινὸς ἀνθρώπων διαφόρων ἐπαγγελματίων ἢ συμφε-
 ρόντων πρὸς κοινὸν ἔργον, τοῦ ὁποῖου νὰ διανέμονται τὰ ὀφέλη, ἡ ἰδέα
 αὕτη εἶναι νέα ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Τὸ παρελθὸν οὐδόπως τὴν ἐγνώρισε, καὶ
 κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους αὕτη εἶναι ἐπινόημα τῆς ἐποχῆς μας.

Κατὰ τὸν δέκατον ὀγδόον αἰῶνα τὰ σωματεῖα ὑπέκυψαν ὑπὸ τὰ περιε-
 σκευμένα βέλη τῆς ἐπιστήμης καὶ ὑπὸ τὰ ἐντονώτερα καὶ σφοδρότερα
 τούτων ἐκ τῆς πολιτικῆς, ἀλλ' ἡ ἀνακήρυξις τῆς ἐλευθερίας καὶ ὁ θρίαμ-
 βος τοῦ συνγωνισμοῦ ὑπέκρυπτον εἰς τὸ πνεῦμα τῶν τε σοφῶν καὶ πο-
 λιτικῶν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος τὴν ἐντελῆ ἄρνησιν τοῦ συνεταγισμοῦ
 εἰς τὴν ἐργασίαν. Μόλις δὲ κατὰ τὸ πρῶτον τριτημῆριον τοῦ δεκάτου ἐν-
 νάτου αἰῶνος εὐρέθησαν τολμηροί τινες ὅπως στήσωσιν ἐν αὐτῷ τὴν ση-
 μαίαν τοῦ συνεταγισμοῦ· μετὰξὺ τούτων ἀναφέρω τοὺς τολμηροτέρους τὸν
 Jourier καὶ Saint-Simon ἐν Γαλλίᾳ καὶ τὸν Owen ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὰς ἀρχὰς
 καὶ τὰς δοξασίας τούτων, πολλοῦ χρόνου δεομένης, παρκαλείπω, ἀναγνέων

ἐν τῇ ῥύμῃ τῆς ὁμιλίας μου τὰ ὀνόματα τῶν μόνον ὡς προφήτης τοῦ συνεταγισμοῦ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν συμφερόντων καὶ κατὰ συνέπειαν ὡς προδρόμους ὑπὸ διάφορα ὀνόματα καὶ τίτλους τοῦ ἔργου ὅπερ σήμερον ὀνομάζομεν συνεργατικόν.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ διὰ διαφόρων ἐδῶν ὁ συνεταγισμὸς κατέκτησε καὶ τὰ ἔξοχα πνεύματα μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Michel Chevalier, ὅστις μετὰ μεγάλης ἀφοσιώσεως ἐνεκολπώθη τούτῳ καὶ μένει πιστὸς εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ συνεταγισμοῦ, ἰδίως τῶν κεφαλαίων. Κατὰ τὸ ἔτος 1840 ὁ κ. Louis Reybaud ὁ συγγραφεὺς αὐτῶν Μελετῶν ἐπὶ τῶν συγχρόνων ἀναμορφωτῶν ἢ μεταγενεστέρων κοινωνιστῶν ἐν τῇ ἐπικρίσει τῶν ἰδεῶν τοῦ Fourier, λέγει: ἀπὸ μέλλον ἀνήκει εἰς τὴν συνεταγισμὸν· οὗτος μόνος εὐδύνεται νὰ ἐπιφέρῃ ῥιζικὴν θεραπείαν εἰς τὰ κακὰ τῆς κατὰ κεραματισμένης γεωργίας, εἰς τὸν διασκορπισμὸν τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων, εἰς πτάς καθημερινὰς συγκρούσεις ἐν αἷς αὗται συσσωρεύονται καὶ κατανεμίσκονται, καὶ εἰς τὰς θυσίας εἰς τὰς ὁποίας ὁδηγεῖ συναγωνισμὸς ἀκατόνιστος. Εἶναι δὲ ἡ μόνη δύναμις ἣτις θέλει θέσει τέρμα εἰς τὴν αἰωνίαν πδιαμάχην μεταξὺ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐξουσίας· ἐν τῷ κόσμῳ τῶν παθῶν, τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῶν συμφερόντων, ἢ ἀρμονία θὰ ἐδραιωθῇ διὰ τοῦ συνεταγισμοῦ· οὐδὲν ἀκόμη εἶναι ἑτοιμον διὰ τὴν ἑλευσίν του, κυβερνήσεις καὶ λαοὶ οὐδεὶς εἶναι ὥριμος· τὸ πᾶν ἐναντιοῦται, καὶ ὅμως ἡ ἀνάγκη τῆς ἐνώσεως, τῆς συμφωνίας, πανταχόθεν προμηνύεται. Πανταχοῦ ὅπου ὁ συνεταγισμὸς προσέφερεν ἀσφάλειαν ἢ ἐγγύησιν τινα, ἄνευ ἐπιφυλάξεων καὶ μετ' ἀφοσιώσεως ἔσπευσαν πρὸς αὐτόν. Τὸ δημόσιον χρέος, αἱ Τράπεζαι, αἱ μεγάλα ἐμπορικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις, ὡς αἱ διατρήσεις ἰσθμῶν, αἱ ἀποξηράνσεις λιμνῶν κτλ. εἶναι τὸ πρῶτον τῆς ἐμφύτου τούτοις ῥοπῆς, τῆς ἀνάγκης τῆς ἐκτέλεσης· εἰς ὑποδεεστέραν τινα κλίμακα ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ ἐπικρατεῖ ἐπὶ ὅλων πτῶν ἐργασιῶν. Τὰ κεφάλαια ζητοῦνται καὶ συναθροίζονται, τὰ συμφέροντα συνδυάζονται καὶ συμμαχοῦσι. Ὁ συνεταγισμὸς εἰσῆλθῃ ἐπίσης πρὸς ὅλων τῶν ἠθικῶν κύκλων καὶ πρὸς σκοποὺς ὅλως αἰσθηματικούς. Ἐντεῦθεν σχηματίζονται εὐεργετικαὶ καὶ φιλανθρωπικαὶ ἐταιρεῖαι, ἐκεῖθεν ἐταίρεται ἀλληλοβοηθείας. Τὰ σημεῖα λοιπὸν εἶναι ἐνθαρρυντικὰ καὶ ἂν ἡ καρδία μας δὲν μᾶς ἀπατᾷ τὸ μέλλον θὰ ᾔνοι ὥρατον. Εἰς τὴν πρόοδον οὐδὲ τχύτην τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν γεγονότων οὐδὲν γίνεται ξένον τῆς αὐστηρᾶς λογικῆς καὶ τῆς ἀκαταμάχητου ἀλληλουχίας. Αἱ καταχρήσεις τῆς ἐξουσίας ἔφερον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, πρὸς τὴν ὑψηλοτέραν δηλ. ἀνάπτυξιν τῆς ἀτομικῆς δυνάμεως· αἱ καταχρήσεις τῆς ἐλευθερίας θὰ φέρωσι πρὸς τὸν συνεταγισμὸν ὅστις πρέπει νὰ ᾔνοι ἡ τελειότερα ἐνδειξίς τῆς ἀθροιστικῆς δυνάμεως. Ἡ ἐξουσία παρέλαβε μεθ' ἑαυτῆς τὸν σφετερισμὸν, ἡ ἐλευθερία τὴν ἀπομόνωσιν· ὁ συνεταγισμὸς ὑπερπηδᾷ τοὺς δύο αὐτοὺς

εκινδύνους καὶ κατὰλήγει εἰς τὴν ἱκανοποίησιν ὅλων τῶν συμφερόντων, ὅλων τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ζωῆς, ὡς ἐπίσης εἰς τὴν βαθμιαίαν κατὰ-
 » πρυσιν τῶν παθῶν καὶ πρὸ πάντων τῆς ζηλοτυπίας καὶ τῆς ματαιότητος
 » τῶν ἀνθρώπων, αἵτινες εἶναι συχνάκις κακὰ ὀλεθριώτερα τῆς ἀνάγκης.

« Οὕτω λοιπὸν ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη πρὸς δύο σκοποὺς ἀποβλέπει, τὸν
 » ἕνα ἄμεσον καὶ τὸν ἕτερον ἕρμεσον· διὰ τῆς νοήμονος χρήσεως τῆς ἐλευ-
 » θερίας, πρέπει ν' ἀπολήγῃ εἰς τὸν συνεταγισμόν· εἶναι δὲ πόλος πρὸς τὸν
 » ὁποῖον πρέπει νὰ τείνῃ, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐλπίδας νὰ φθάσῃ »
 Βεβαίως μεγίστη τιμὴ ὀφείλεται εἰς τὸν γράψαντα τὰς σελίδας ταύτας
 ἕκτοτε, διότι αἱ προρρήσεις του ἐπηλήθευσαν.

Τοιαῦται, κύριοι, ἰδέαι κατεῖχον τὴν νοήμονα τῆς ἐποχῆς τοῦ 1840 κοι-
 νωνίαν ὡς καὶ τὰς κατωτέρας τάξεις, ὡς πρὸς τὸν συνεταγισμόν ἐν τῇ
 οἰκονομικῇ καὶ βιομηχανικῇ τάξει. Ὁ συνεταγισμὸς περιέπτατο οὕτως
 εἶπεῖν ἐν τῷ αἵθερι ὑπὸ διαφόρους μορφάς καὶ κατὰ διαφόρους βαθμούς,
 ἦτο ἡ φιλοδοξία παντὸς πρὸς τὴν κοινωνικὴν πρόοδον ἐνδιαφερομένου. Ὅταν
 αἱ ἰδέαι φθάσωσιν εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν τῆς δημοτικότητος δὲν ἀργοῦσι νὰ
 πραγματοποιηθῶσι, καὶ τοῦτο συνέβη ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ὑπέθεσαν ὅτι ὁ
 συνεταγισμὸς εἶναι ἔργον τῆς δημοκρατίας τοῦ 1848, ἐνῶ τὸ πᾶν προὔπῃρχε
 καὶ ἐν τῇ πράξει μάλιστα διὰ τῆς ὑπάρξεως τῆς Association ouvrière des
 bijoutiers en doré συστηθείσης κατὰ τὸ 1834 καὶ τῆς Union agricole d'Afrique
 συστηθείσης κατὰ τὸ 1840, εἶναι οὐχ ἥττον ἀληθές, ὅτι ἡ Δημοκρατία ἠθ-
 νύησε διὰ τῆς προκηρύξεως τῆς ἐλευθερίας τὰς παντοειδεῖς πρὸς ἀνάπτυξιν
 τοῦ συνεταγισμοῦ προσπαθείας.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι τῶν ἡμερῶν μας οἱ συνεταγισμοὶ ἐπολ-
 λαπλασιάσθησαν καθ' ἑκατοντάδας· καὶ βιβλία, φυλλάδια, ἐφημερίδες, συγ-
 γραφεῖς, καθηγηταί, ἐξ αἰσθήματος δικαίου καὶ γενναίου, ἐξύμνησαν τὰ
 διάφορα τῆς συνεργασίας ἔργα τὰ ἐπιτευχθέντα ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ,
 ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Βελγίῳ καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ. Πρὸς τὴν εὐγενῆ καὶ διεθνῇ ταύτην
 ἐργασίαν εἰλικρινῶς συνεννοούμενος καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς συνεργασίας καὶ ἐν
 Ἑλλάδι, ἐν τῇ ἐστίᾳ πάλαι ποτὲ ταύτῃ τῶν φώτων ἐπιθυμῶν νὰ διαδόσω,
 ὅχι μόνον διὰ διδασχῆς ἀλλὰ καὶ πρακτικῶς τῇ προθύμῳ συμπράξει εὐγε-
 νῶν ὁμοφρόνων, ἐπελήφθην τοῦ θέματος αὐτοῦ καὶ χαράττω ἀῶλα καὶ ἂν
 ἡμέραν τινὰ θερίσωμεν ἡ συγκομιδὴ ἔσεται δὲ καρπὸς τῶν κόπων μας.

Αἱ συνεργατικαὶ ἐταιρεῖαι αἱ μέχρι σήμερον ἰδρυθεῖσαι καὶ παλλαπλα-
 σιαζόμεναι εἰς διαφόρους τόπους, διακροῦνται εἰς ἀριθμὸν τινὰ διακλαδώ-
 σεως πολὺ μεγαλήτερον παρ' ὅσον φαντάζεται τις. Πρὸς στιγμὴν ἐνόμισαν
 ὅτι διὰ τῶν ὀνομασιῶν ἐταιρεῖαι τῆς παραγωγῆς, τῆς καταναλώσεως ἢ τῆς
 πλοτεως, συμπεριέλαβον ἀπάσας· ἡ ἀπαρίθμησις ὅμως αὕτη εἶναι λίαν ἀτε-
 λής· ἡ ἰδέα τοῦ συνεταγισμοῦ ἢ τῆς συνεργασίας δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ
 ἐφ' ὅλων τῶν κλάδων τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, διὰ τοῦτο ἐπιτρέψατέ μοι

νὰ ἐκθέσω, ἄνευ ἀπαιτήσεως ὅτι εἶναι ἐντελὲς σειρά, διχόρους κατηγορίας αὐτῶν τὰς ὁποίας ἀπλοῦν βλέμμα ἀνακαλύπτει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ παρόντος πεπολιτισμένου κόσμου· καὶ αὗται εἶναι:

Ἐτκιρεῖται πρὸς συλλογὴν κεφαλαίων, πρὸς σχηματισμὸν ταμειυτηρίων κτλ.

» ἀμοιβαίης πίστεως: Τράπεζαι τοῦ λαοῦ, πιστωτικαὶ ἐταιρεῖαι κτλ.

» Ἐμπορικῆς καταναλώσεως: παντοπωλεῖα καὶ κρεοπωλεῖα ἐτκιρικὰ, ἀποθήκαι ἐδωδύμων ἐταιρικαί.

» Οἰκιακῆς καταναλώσεως: συνεταγισμοὶ πρὸς διατροφήν, οἰκίαι, καφενεῖα, ἐστιατόρια ἐταιρικὰ.

» βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

» γεωργικῆς παραγωγῆς: Τυροκομεῖα, ὀποροπωλεῖα.

» ἀγορὰς τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ χρησίων.

» πωλήσεως κατεργασμένων προϊόντων.

» κατοικιῶν καὶ οἰκοδομημάτων.

» διδασκαλίας καὶ διδασχῆς: δημόσια μαθήματα καὶ βιβλιοθήκαι τοῦ λαοῦ.

» διασκεδάσεων: λέσχαι, ἐντευκτήρια, γυμναστήρια, φιλαρμονικαὶ ἐταιρεῖαι, κτλ.

» ἀδελφικῆς βοηθείας.

» ἀμοιβαίας βοηθείας κτλ.

Ἐξετάσωμεν δ' ἤδη ἐν συντόμῳ ταύτας.

Αἱ ἐταιρεῖαι πρὸς συλλογὴν κεφαλαίων εἶναι μετασχηματισμὸς τῶν ὑπαρχόντων ἰδιωτικῶν Ταμειυτηρίων. Τῇ ἀληθείᾳ τὰ Ταμειυτήρια, τὰ εὐεργετικὰ ἐκεῖνα καθιδρύματα, ἐν οἷς κατατιθέμεναι καὶ αἱ εὐτελέστεραι οἰκονομίαι τοῦ πτωχοῦ διατηροῦνται καὶ αὐξάνονται ἀποδιδόμεναι ἐν τῇ ἀπαιτήσῃ τῶν μετὰ τόκου, ἄφροῦ πρότερον διασωθῶσιν ἀπὸ στιγμιαίας ἐπιθυμίας συνήθους εἰς τοὺς ἡμεροβίους ἐργάτας, τὰ ταμειυτήρια, λέγω, εἶναι θεσμοὶ ὅσις παρέσχεν καὶ παρέχει τόσον μεγάλαν ἐκδουλεύσεις, ὥς θὰ ἦτο ἄδικον νὰ παρεγνωρίζετο ἢ ἐν τῷ παρελθόντι καὶ νῦν εὐεργετικότης των καὶ νὰ ἐπιζητῇται ὁ μετασχηματισμὸς των, τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον πολλὰ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, ὡς εἶδομεν, ἐπιθυμοῦσι νὰ εἶναι μακρὰν πάσης ἀνησυχίας ὡς πρὸς τὴν κατάθεσιν καὶ χρῆσιν τῶν οἰκονομιῶν των, ὅπου οἱ κίνδυνοι ν' ἀπάτῃθωσι καὶ νὰ κλαπῶσι παρὰ τῶν κερδοσκοπῶν εἶναι ἀπειροί· ἀλλ' ἂφ' οὗτο ὁ θεσμὸς οὗτος τῶν Ταμειυτηρίων λαβὼν σπουδαίαν ἐπίτασιν ἔλαβε χαρακτῆρα ἐθνικὸν παρὰ τοῖς πλείστοις πεπολιτισμένοις ἔθνεσιν ἢ δὲ χρῆσις του ἀνετέθη ἐν τοῖς ταχυδρομικοῖς γραφεῖσι τοῦ Κράτους ὑποβοηθούμενοι διὰ τῶν σχολειακῶν καὶ βιομηχανικῶν ταμειυτηρίων, ὅπως καὶ εἰς τὰ ἀπώτατα σημεῖα τοῦ Κράτους ἐπεκταθῇ καὶ ἀπὸ τῆς νεκρῆς ἡλικίας ἔξουσι τὰ ἠθικὰ καὶ ὑλικά πρὸς τὸν λαὸν ὠφελήματα, τὰ ἰδιαίτερα ταμειυτήρια, ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ ἐστερήθησαν τῆς πελατείας των,

οἱ δὲ διευθύνοντες αὐτὰ ἐπενόησαν τὸν μετασχηματισμὸν τούτων εἰς ἄλλὰ εἰδῆ ἐταιρειῶν λίαν ἐνδιαφέροντα, ἰδίως δὲ εἰς ἐταιρεῖας συλλογῆς κεφαλαίων καὶ εἰς ἐταιρεῖας πιστωτικὰς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ παρέχῃσι βοήθειαν ἐπὶ μετρίῳ τόκῳ εἰς ἔργα δυνάμενα ν' ἀναπτυχθῇσι καὶ στερούμενα μεσῶν, ἀδελφικῶς δὲ καὶ οἰκονομικῶς πολλάκις ἦλθον εἰς βοήθειαν διαφοροτρόπως ἐκπληροῦσαι τὸν κυρίως σκοπὸν αὐτῶν, ὅστις εἶναι ἡ ἠθικὴ ἔνωσις τῶν καρδιῶν καὶ τῶν διακονημάτων. Καὶ κατ' ἀρχὰς πολλάκι τοιαῦται ἐταιρεῖαι συνεστήθησαν τῶν ὁποίων τὰ μέλη δι' ἐβδομαδικὰς ἢ μηνιαίας καταβολῆς, ἐσκόπουν τὸν σχηματισμὸν κοινοῦ κεφαλαίου τὸ ὁποῖον νὰ δανείζωσι ἐν ὅλῳ ἢ κατὰ μέρος κατὰ τὰς περιστάσεις, πρὸς ἐκεῖνον ἐκ τῶν ἐταίρων ὅστις ἤθελεν ἔχει ἀνάγκην. Ἡ ἀπλαυστάτη αὕτη ἀρχὴ δὲν ἤργησε νὰ ἐπεκταθῇ, καὶ ἐξ οἰκονομιῶν νὰ συλλεγῶσι χρήματα πολλὰ χρησιμεύοντα πρὸς βοήθειαν τῶν συναδέλφων τῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων ἐταίρων· ἡ ὠβησις ἐδόθη, ὥς δὲ βῶλος χιόνος ἐξ ὅρου κατερχόμενος γίνεται ὄγκος, καὶ αὕται ἀπὸ ἐμβρύων ἐν τῇ γενέσει τῶν σήμερον εἶναι μέγισται ἐταιρεῖαι ὡρελαῦσαι ποικιλοτρόπως τὴν κοινωνίαν.

Σπουδαιότεραι ἐταιρεῖαι εἶναι αἱ πιστωτικαὶ λεγόμεναι ἐταιρεῖαι δηλαδὲ ἐταιρεῖαι τῆς ἀμοιβαίας πίστεως καὶ αἱ ἐταιρεῖαι τῶν Τραπεζῶν τοῦ Λαοῦ· εἶναι δύο τύποι, τῶν ὁποίων αὕτη ἡ ὀνομασίκα δεικνύει τὴν διαφορὰν· αἱ ἐταιρεῖαι αὗται σχηματίζονται ἰδίως ἐκ τῶν καταθέσεων τὰς ὁποίας οἱ ἐταῖροι καταθέτουσιν εἰς ποσότητας ἢ κατ' ὀρισμένους περιόδους καὶ αἵτινες αὐξάνουσιν σχηματίζουσι κεφάλαιον τοῦ ὁποίου ἡ διαχείρισις καὶ ὁ σκοπὸς ἐκτελεῖται κατὰ τὸ καταστατικόν. Ὅταν τὸ δάνειον γίνεται μεταξὺ τῶν συνεταίρων ἡ ἐταιρεία εἶναι τῆς ἀμοιβαίας πίστεως, ὅταν δὲ τοῦτο ἐκτείνεται καὶ πέραν εἰς μέλη ξένα τῆς ἐταιρείας, αἱ πράξεις πλησιάζουσι τότε πρὸς τὸ σύστημα τῶν συνήθων τραπεζῶν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο γίνεται εἰς τὰς ἡττον εὐτυχεῖς τάξεις προσέλαβε τὴν ἐπωνυμίαν Τράπεζα τοῦ Λαοῦ· οἱ πάντες γινώσκομεν μεθ' ὅπου ἐνθουσιασμοῦ καὶ μετὰ πόσης ἐπιτυχίας ἀξίας θαυμασμοῦ ἐγένετο παραδεκτὸν παρὰ τῆς Γερμανίας τὸ σύστημα τοῦτο τῶν τραπεζῶν· ὁ κ. Schultze-Delitzsch ὁ ἀρχηγὸς τῆς ιδέας ταύτης ἀπέκτησε τὴν νομιμοτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν δόξαν. Παρ' ἡμῖν δυστυχῶς, καίτοι ἐγένετο ἀπόπειρα πρὸς εἰσαγωγὴν τούτων πολλὰ γράψαντος καὶ ἐπὶ πολὺ ἀσχοληθέντος τοῦ ἀειμνήστου Δ. Μαυροκορδάτου τοῦ ἐκδότου καὶ τῶν Θεησκευτικῶν Μελετῶν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐδραιωθῶσιν ἐνεκα καὶ ἄλλων αἰτιῶν, ἰδίως ὅμως ἐνεκα τῆς ἀποτυχίας τῶν πρὸς διεύθυνσιν αὐτῶν κληθέντων προσώπων· ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε καὶ ἰδιαιτέρως θέλομεν ὁμιλήσει προκαλοῦντες τὴν μέριμναν τῶν ἀρμοδίων.

Παραπλήσια τῶν ἐταρειῶν τούτων, τὰ μάλα καὶ αὗται ἐπιτυχοῦσαι εἶναι αἱ πιστωτικαὶ ἐταιρεῖαι τῆς ἐργασίας καὶ αἱ προεξοφλητικαὶ ἐταιρεῖαι.

Αἱ πρῶται συνιστῶνται ἐκ κεφαλαιῶν συλλεγομένων καὶ ἐκτὸς τῆς τάξεως τῶν ἐργατῶν. Πλούσιοι καὶ πτωχοὶ ἄστοι ἢ λαὸς θέλοντες νὰ βοηθήσωσι βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις νέας τάξεως, ἐγγράφονται εἰς καταβολὰς, λαμβάνουσι μετοχὰς καὶ γίνονται κεφαλαιοῦχοι δανεισται τῶν ὁποίων τὸ χρῆμα χρησιμεύει εἰς σύστασιν ἐτερορρυθμῶν ἐργατικῶν ἐταιρειῶν ἰδίως λεγομένων· τὸ προεξοφλητικὸν δὲ Ταμεῖον τοῦ ἐργατικοῦ συνετακτισμοῦ ἐν Παριείοις ὑπ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα εἶναι συστημένον, ἐκ κεφαλαιῶν δηλαδὴ, κατὰ μέγα μέρος προερχομένων ἐκ τῆς οἰκονομίας τοῦ λαοῦ, πρὸς τὰ ὅποια ἐναύμενα καὶ τὰ πλεονέκτων πλουσίων κατατιθέμενα, χρησιμεύουσιν εἰς σύστασιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν συνεργατικῶν ἐταιρειῶν τῶν Sociétés cooperatives τῶν Εὐρωπαϊκῶν.

Αἱ ὧν μνημονευθεῖται ἐταιρεῖαι δὲν εἶνε βεβαίως αἱ καθ'αυτὸ συνερ-
γατικαὶ περὶ ὧν προτιθέμεθα, συντείνουσιν ὁμῶς πρὸς τὸν πρὸς σύστασιν αὐτῶν σκοπόν.

Αἱ ἐταιρεῖαι τῆς καταναλώσεως τῆς consommation τῶν Γάλλων, διακρί-
νεται εἰς δύο τάξεις ἐντελῶς διαφόρους· εἰς ἐταιρεῖας τῆς ἐμπορικῆς κατα-
λώσεως ὧν ἀντικείμενον εἶναι ἡ σύστασις καταστημάτων καὶ ἀποθηκῶν
stores ἐν Ἀγγλίᾳ λεγομένων καὶ διαχειριζομένων παρ' αὐτῆς τῆς ἐταιρείας
ἢ ἐπ' ὀνόματί της· καὶ εἰς ἐταιρεῖας τῆς ὑπηρετικῆς ἢ τροφοδοτικῆς κατα-
ναλώσεως· τῶν πρώτων ἔργον εἶναι ἡ ἀγορὰ καὶ προμήθεια ἐμπορευ-
μάτων χονδρικῶς πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἐταίρων τῶν μᾶλλον χρησίμων
εἰδῶν, ὡς ἄρτου, οἴνου, κρέατος καὶ ἄλλων ἐδωδίων, διὰ νὰ μεταπώλῃσιν
πρὸς τὸ κοινόν, αὐταὶ γεννῶσι συναγωνισμὸν νόμιμον καὶ δίκαιον πρὸς τὸ
λίανικόν ἐμπόριον, καὶ πρέχουσι πρὸς τὰς οἰκογενεῖας ὅχι μόνον καλὰ
εἶδη, εἰς τιμὰς μετρίας, καλῶς μεμετρημένα καὶ ἀκριβῶς ἑξογισμένα,
ἀλλὰ συνειθίζουσιν αὐτὰς εἰς τὴν πληρωμὴν τοῖς μετρητοῖς ἥτις εἶναι ἐκ
τῶν οὐσιωδεστέρων ὄρων τῶν ἐταιρειῶν τούτων· ἡ ἐταιρεία τῆς καθ'αυτὸ
ἐμπορικῆς καταναλώσεως εἶναι ἐμπόριον ἐκτελούμενον παρὰ τῶν ἐταίρων
ἀντὶ τῶν ἐμπόρων μόνων ἢ συνετακτιζομένων εἰς μικρὸν ἀριθμὸν, ἀποφέρει
δὲ κέρδος πρὸς τοὺς ἐταίρους 10, 12 καὶ 15 ⁰/₁₀ ἀρκετὸν, ἀναλόγως τῶν κατὰ
μέσον ὅρον ἐτησίων ἐξόδων ἐκάστης οἰκογενείας ἐκ φρ. 500 ἢ 800, πρὸς
συντήρησιν ταμείου ἀλληλοβοήθειας καὶ ἀπομαχικοῦ διὰ τὰ γνηστία.
Τῶν δευτέρων δηλ. τῶν ἐταιρειῶν τῆς ὑπηρετικῆς ἢ τροφοδοτικῆς κατανα-
λώσεως ἔργον εἶναι, ἡ ἰδρυσις μεγάλων μαγειρείων, ὅπου οἰκονομικῶς προε-
τοιμάζονται τροφαὶ καταναλισκόμεναι ἐπὶ τόπου ἢ μεταφερόμεναι ἐν τῇ
κατοικίᾳ. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἐταιρειῶν ἔλαβεν ὀνόματα ποικίλλοντα ἀνα-
λόγως τοῦ τόπου καὶ τῶν ἐποχῶν· π. χ. ἐταρικὸν ἐστιατόριον, ἐταρικὴ
οἰκονομία, ἐταιρεία πρὸς διατροφήν κτλ. ἡ κατὰ βάθος ἰδέα τῆς συστά-
σεώς τῶν εἶναι αὕτη· οἰκονομία ἐπὶ τῆς προετοιμασίας τῶν φηγητῶν
κατ' οἶκον ἰδίως διὰ τοὺς ἀγάμους καὶ διὰ τὰς ἐργατικὰς οἰκογενεῖας,

κατὰ συνέπειαν γενικίτινες οἰκονομίαι ἐν τοῖς ἐξόδοις τῶν οἰκογενειῶν.

Ἴδου δὲ ἐν παράδειγμα τοιαύτης ἐταιρείας, ὁ Τροφοδοτικὸς συνεταιρισμὸς τῆς Grenoble ἐν Γαλλίᾳ, διὰ τὴν γείνη καταληπτὸν πόσον ἡ ζωὴ εἶναι οἰκονομικωτέρη διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ ἢ τῆς συνεργασίας· ἐν τῇ ἐταιρείᾳ ταύτῃ ὁ τίτλος τοῦ ἐταίρου ἀποκτᾶται ἀντὶ 25 ἑκατοστῶν ἐτησίως, ἀν λαμβάνῃ τὴν τροφοδοσίαν κατ'οἶκον, καὶ ἀντὶ ἐνὸς φράγκου, ἀν τρώγῃ ἐν τοῖς ἐταιρικοῖς ἐστιατορίοις τὰ ὅποια εἶναι εὐχέρη, καθαρὰ καὶ εἰς λίαν καλὴν κατάρστασιν· τὸ πᾶν δὲ γίνεται τοῖς μετρητοῖς διὰ σημάτων ἀγοραζομένων πρότερον. Αἱ μερίδες δὲ σύγκεινται καὶ τιμῶνται ὡς ἑξῆς :

1. Σοῦπα 1 λίτρας	10 ἑκατοστὰ
2. Κρέας βραστὸν ἢ ψητὸν 130 γραμμάρια ἢ παστὸν ὀψάριον 200 γραμ.	20 »
3. Χορταρικά	10 »
4. Οἶνος $\frac{1}{2}$ τῆς λίτρας	10 »
5. Ἄρτος 132 γραμ.	05 »
6. Ὀπωρικά	10 »

Τὸ ὅλον

55 ἑκατοστὰ

Οὐδέποτε ἐπιτρέπεται περισσότερον τῆς $\frac{1}{2}$ λίτρας οἶνου εἰς ἕκαστον.

Ἔχει δωμάτια ἰδιαιτέρα διὰ τὰς γυναῖκας αἵτινες θέλουσι νὰ ἦναι μόναι καὶ διὰ τὰς οἰκογενείας.

Ἐξοδεύει δὲ μερίδας 1,300,000—1,500,000 ἐτησίως φθίνειται δὲ κατανάλωσις ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς ἐταιρείας κατὰ τὴν τριακονταετῇ διάρκειάν της φρ. 3,600,000· ἀν 15 $\frac{0}{10}$ ὑπολογίσῃ τις τὸ προσγινόμενον ὄφελος τῶν κατανυλωτῶν, ἐπῆλθε οἰκονομία πρὸς αὐτοὺς 540,000 φρ. τὰ ὅποια ἐν τοῖς ταμιαυτηρίοις κατεκτεθέντα ἐχρησίμευσαν πρὸς ὄφελος αὐτῶν τῶν ἰδίων διὰ προκίσεως ἀσφαλιττικοῦ ταμείου τοῦ γήρατος καὶ ἄλλων φιλάνθρωπικῶν ἔργων· οὐχ ἦττον ὁμῶς καὶ ἐκ τῶν περισσευμάτων ἡ ἐταιρεία ἐργεταὶ εἰς βοήθειαν πολλῶν φιλάνθρωπικῶν ἔργων ἰδίᾳ πρὸς τοὺς ἐταίρους, ἔκτισε μεγάλα καταστήματα, ἀπέσβεσε τὴν ἀξίαν ὕλων τῶν ἐπίπλων της καὶ τὴν 31 Δεκεμβρίου τοῦ 1880 εἶχε ἀποθεματικὸν κεφάλαιον 50,000 φρ.

Τὰ ἐταιρικά κρεοπωλεῖα καὶ τὰ ἀρτοποιεῖα, προσεγγίζουσι τὰς ἄνω ἐταιρείας ὡς πρὸς τὸν κύριον σκοπὸν τὴν διατροφήν, ἀλλὰ μετὰ τινος δόσεως βιομηχανικῆς τέχνης.

Αἱ ἐταιρεῖαι τῆς παραγωγῆς ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῆς βιομηχανίας ἢ τῆς γεωργίας καὶ εἶναι ποικίλαι· εἶναι τὸ εἶδος τὸ προτιμητέον ἐν Γαλλίᾳ, ἐνῶ τὸ τῆς κατανάλωσως εἶναι προτιμότερον εἰς Ἀγγλίαν καὶ τὸ τῶν πιστωτικῶν ἐταιριῶν εἰς Γερμανίαν, εἰς Παρισίους ἰδίως αἱ ἐταιρεῖαι τῆς παραγωγῆς εὖρον τὸ ἄληθές στάδιόν των, εἰς τὰς πλείστας τῶν Παρισινῶν βιομηχανιῶν, ἡ ἐργασία ὑπερέχει τῆς ὕλης καὶ τὰ πνεύματα εἶναι προη-

τοιμασμένα διὰ τῶν δημοσίων ἀναγκωσμάτων, τῶν πρόφορικῶν κατηχήσεων καὶ τῆς ζωηροτέρας ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς ὅλους τοὺς νεωπερισμούς, ὥστε καὶ ἡ συνεργατικὴ κίνησις πρὸ πολλοῦ ἔδωκε σημεῖα ζωῆς, σήμερον δὲ οἱ Παρίσιοι εἶναι ἡ ζωηροτέρα ἐστία, ὑπὸ τε θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν ἐποψίν τῶν συνεργατικῶν ἐταιρειῶν ἰδρύθησαν συνεταγισμοὶ ἐργατικοὶ πρὸς οἰκοδόμησιν (λεπτοουργῶν, ζωγράφων κτλ.) πρὸς διασκευὴν οἰκιῶν (λευκοσιδηουργῶν, φανοποιῶν, κλειθροποιῶν κτλ.), πρὸς ἐνδυμασίαν (πιλοποιῶν, ῥιπιδίων κτλ.), συνεταγισμοὶ βιομηχανικῶν τεχνῶν (ἀδαμηντοπωλῶν, χαρσικῶν ἐπὶ ξύλου καὶ μετάλλων, μουσικῶν ἐργαλείων καὶ λιθογράφων κτλ.) καὶ δικθόρων ἄλλων ἐπαγγελημάτων ὡς καλαποδοποιῶν, σκυτολευκαντῶν, ῥιμιποιῶν, χαρτοποιῶν, βυρσοπωλῶν, πρὸς κατασκευὴν ἐπιστοιμίων βρύσεων κτλ. πρὸς δὲ καὶ ὑπάλληλοι ἐτχημάτισαν ἐτχιρεῖαν ἀντιγραφῶν καὶ μεταφραστῶν.

Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ παραγωγὴ ἐνοῦνται εἰς τὰς ἐτχιρεῖας τῆς ἀγορᾶς τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ χρησίμων ἐν χρήσει πρὸ πάντων εἰς τὴν Γερμανίαν· ἐργάζεται τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγεληματος καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος ἐργαζόμενος συμφωνοῦσιν ἄγοράζουσι χονδρικῶς τὰς ὑλὰς καὶ τ' ἀντικείμενα ὧν ἔχουσιν ἀνάγκην· ἐκτελοῦσι οὕτως εὐκόλῳ καὶ προφανῇ οἰκονομίᾳ ἐπὶ τῶν εἰδῶν τῆς ἀγορᾶς τῶν τὰ ὅποια διανέμονται κατόπιν μετὰ τῶν φιλικῶς μὲ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ἔξοδα χωρὶς νὰ ἐμπορεύωνται δημοσίως.

Ἄλλο εἶδος συμπληροῦν τὸ προηγούμενον εἶναι ἡ σύστασις ἐταιρειῶν διὰ τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων· σκοπὸς τούτων εἶναι νὰ δέχωνται ἐπὶ εἰδικῶν ἀποθηκῶν τὰ προϊόντα τῆς τέχνης, ὧν τῶν ἐταίρων τὰ κατεργαζόμενα ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις των καὶ νὰ τὰ πωλῶσι διὰ λογαριασμὸν τῶν εἰς οὓς ἀνήκουν· ἐν Γερμανίᾳ ἐπίσης εὐδοκίματ' τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μερικῆς συνεργασίας.

Ἡ ἐταιρεία τῆς οἰκῆσεως ὡς ἀντικείμενον ἔχει τὴν ἀγορὰν οἰκιῶν ἢ ἐνδιωτημάτων παρὰ τῶν ἐργατῶν ἢ καὶ παρὰ παντὸς πολίτου· εἶναι δ' ἐπινόησις πρὸς ἀνακούφισιν ἐκ τῆς ἀκριθείας καὶ ἐκ τῆς κακῆς διασκευῆς τῶν κατοικιῶν τῶν μὴ εὐπορουσῶν τάξεων. Δύο τύποι ταύτης εἶναι ἐν χρήσει· ὁ εἰς εἶναι ἐκ κεφαλαιούχων οἵτινες ἀγοράζουσιν οἰκόπεδα ἐφ' ὧν κτίζουσιν οἰκίας, τὰς ὁποίας πωλοῦσι πρὸς τοὺς ἐργάτας, τοὺς μικροὺς ὑπαλλήλους, εἴτε εἰς ὅντινα θέλει ν' ἀγοράσῃ, ὑπὸ ὠρισμένῃ ὁμῶς συμφωνίᾳ, ὥστε ἡ τακτικὴ πληρωμὴ τοῦ ἐνοικίου ἀὐξανομένου διὰ τινος μετρίου χρεωσίου, νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς τὸν ἀγοραστὴν μετὰ 14 ἔτη νὰ γίνηται ἰδιοκτῆτης τῆς οἰκίας· τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἐταιριῶν ἐφαρμοσθέν ἐν Mulhouse ἐπεξετάθη ἐφ' ὅλης τῆς Ἀλσατίας καὶ γιγαντιαίως μετεδόθη καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν, διότι πολλὰ πρέχει τὰ καλὰ. Καίτοι ἐν τούτοις καὶ κατοικίαι αὗται παρέχουσι πᾶσαν τῆς μεταγενεστέρας ἐπιστήμης τελειότητα πρὸς κατοικίαν εὐχάριστον, εὐπρεπὴ καὶ οἰκονομικὴν τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἢ πεῖρα

ἀποδεικνύει καθ' ἐκάστην ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς ὅλας τὰς ἀνάγκας, ὥστε ἄλλα ἐταιρεῖαι ἰδρύθησαν μετὰ διαφοράς σχεδίου, αἵτινες πρέχουσι πρὸς τὰς ἐργατικὰς οἰκογενεῖας, τὸ ἀναγκαῖον κεφάλαιον πρὸς οἰκοδόμησιν, ἀφίνουσαι τὴν φροντίδα πρὸς αὐτάς, κατὰ τὴν διάθεσιν των, τὴν ἐπιθυμίαν των καὶ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν των, ταῖς δανείζεται δὲ τὸ κεφάλαιον ὑπὸ ἀναλόγους τῶν ἐν Mulhouse ἐταιρειῶν ὅρους, δηλαδὴ μετὰ μακροχρονίου ἐπιστροφῆς ἐπὶ πληρωμῇ ἐτησίου τόκου καὶ χρεωλυσίου. Ἐκαστος οὕτω δύναται νὰ ἔχῃ τὴν οἰκίαν του κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του, ὅπως ἔχῃ τὰ ἐνδύματά του ἐπὶ τοῦ σώματός του καὶ κατὰ τὴν διάθεσιν του· βεβήκιως τὸ εἶδος τοῦτο περιέχει τάσιν πρὸς τελειοποίησιν ἥτις δὲν εἶναι κατακριτέα. Εὐχῆς ἔργον εἶναι· ἡ ἰδέα αὕτη νὰ ἐπιτύχῃ ἂν καὶ εἰς τὰς μεγάλας πόλεις εἶναι δύσκολος ὡς ἐκ τῆς ἀκριθείας τῶν οἰκοπέδων· ἐν τούτοις διὰ νὰ χαιρετήσωμεν ἐν αὐτῇ τὴν ἀληθῆ συνεργασίαν πρέπει τὸ κεφάλαιον τὸ προωρισμένον δι' οἰκοδομὰς νὰ σχηματισθῇ καὶ νὰ διαχειρίζεται ἀπὸ ἐργάτας ἢ ἄλλους προτιθεμένους νὰ γίνωσιν ἰδιοκτῆται τῶν οἰκιῶν, ἄλλως εἶναι ἐταιρεῖα εὐφυῶν καὶ ἐπιχειρηματιῶν κεφαλαιούχων. Ὅσον παράδοξος καὶ ἂν φαίνεται ἡ ἰδέα τοῦ ὅτι εἶναι δυνατόν οἱ ἐργάται ἐκ τῶν οἰκονομιῶν των νὰ κτίσωσιν οἰκίαν, ἐν τούτοις ἔσχεν αὕτη μεγάλην ἐπιτυχίαν ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Land-Societies ἢ Building-Societies ἐταιρεῖαι γηπέδων ἢ οἰκοδομήσεως· τὸ κεφάλαιον τῶν ἐταιρειῶν τούτων σχηματίζεται ἀπὸ ἐλαχίστας ἐβδομαδιαίας καταβολὰς τῶν ὁποίων ἡ ποσότης μετὰ τινα χρόνον ἐπιτρέπει τὴν ἀγορὰν γηπέδου· γινόμενα οὕτω αἱ ἐταιρεῖαι μετὰ τὴν ὑποδικίρεσιν αὐτοῦ εἰς οἰκόπεδα, κύρια οἰκοπέδων πρὸς οἰκοδομήν, τὰ πωλοῦσιν ἢ τὰ θέτουσιν εἰς κλῆρον, ἂν εἶναι συναγωνισμός· ἡ πληρωμὴ γίνεται διὰ χρεωλυσίου περιλαμβάοντος ἐκτὸς τῆς τακτικῆς τιμῆς τοῦ ἐνοικίου, ποσὸν τι ὑπερβέλλον πρὸς ἐξόφλησιν, καὶ ἡ ἐργασία ἀνανεοῦται οὕτως αἰωνίως· τὸ σύστημα τοῦτο τόσον ἀπλοῦν καὶ κηλὸν, παρέσχε θρυάσια ἀποτελέσματα οἰκονομίας εὐξίας καὶ ἡθικότητος. Αεπτομερείας τῶν ἐταιρειῶν τούτων ὁ ἐπιθυμῶν δύναται νὰ εὕρῃ ἐν τῷ σπουδαίῳ βιβλίῳ τοῦ Jules Simon «ἡ ἐργασία».

Μεταβαίνω ἤδη εἰς ἄλλας ἐταιρεῖας τὰς ὁποίας ὀνόματι μόνον θ' ἀναφέρω ἐλλείψει χρόνου πρὸς ἀνάπτυξιν των· τοιαῦται εἶναι αἱ ἐταιρεῖαι τῆς ἐκπαιδεύσεως π. χ. ἡ παιδεία σήμερον παρέχεται ἀνωθεν παρὰ τοῦ ἔθνους ἢ παρὰ τῆς ἐπαρχίας ἢ τοῦ δήμου, ἀλλὰ τὰ σπουδάζοντα πλήθη τὰ ὁποῖα ἀπολαμβάνουσι ταύτης, εἶναι, οὕτως εἰπεῖν εἰς παθητικὴν θέσιν, οὐδόλως ἀναμιγνύμενα εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν διδασκάλων οὔτε εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ὕλης τῶν διδασκομένων, πολὺ ὀλιγώτερον, εἰς τὴν διαχείρισιν ἢ τὴν μισθοδοσίαν· εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Γαλλίας ἰδίως εἰς Lyon ἐσχηματίσθη νέον εἶδος ἐταιρειῶν ἐν ταῖς ὁποίαις οἱ ἀκροαταὶ ἐπεμβαίνουν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν διδασκάλων καὶ τῶν μεθόδων ὡς καὶ εἰς τὴν διαχείρι-

σιν τοῦ παρ' αὐτῶν ἐν ὅλῳ ἢ κατὰ μέρος διὰ τῶν συνεισφορῶν τῶν σχη-
ματισθέντος κεφαλκίου. Ὑποθέσατε π.χ. ὅτι Σεῖς ὅλοι, κύριοι, οἵτινες τό-
σον εὐγενῶς με ἀκούετε καὶ τοὺς ὁποίους εὐχχαριστῶ, ἐμπνέεσθε ἡμέραν
τινα ἀπὸ μίαν ἰδέαν νὰ διδασχῶντι τι μόνοι Σας, νὰ ἐκλέξητε τῇ βοή-
θείᾳ τῶν ἰδίων σας συνδρομῶν τὴν αἰθουσαν, τοὺς καθηγητάς, τὴν ὅλην
τῆς διδασχῆς, εἶναι φανερόν ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς παρουσίας σας θὰ
εἶναι μεγαλῆτερος, ἀντὶ νὰ εἴσθε μόνον ἀκροατικὸν πρακτικοὶ καὶ ἐπι-
μελεῖς, θὰ εἴσθε καὶ συνεργάται, διότι Σεῖς οἱ ἴδιοι θὰ ἀντιπροσωπεύεσθε
ἐν τοῖς καθηγηταῖς τῆς ἐκλογῆς σας οἵτινες θὰ διδάσκωσιν. Ὅποῖος βαθ-
μὸς ἠθικῆς καὶ διακονητικῆς προόδου τῶν λαῶν! Πόσον καλὸν θὰ ἦτο ἂν
ὁ τύπος οὗτος τῶν ἐταιρειῶν ὁ πρὸ ὀλίγου ἀρξάμενος ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλ' ἀπὸ
πολλοῦ συνήθης καὶ εὐδοκίμων ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀρχίσῃ νὰ γενικεύηται περισ-
σότερον ὅπως φθάσῃ καὶ μέχρι ἡμῶν.

Μεταξὺ τῶν ψυχαραγωγικῶν ἐταιρειῶν, καὶ νομίζω τὴν λέξιν ἐπιτυχῆ, ἀνα-
φέρω τὰς φιλαρμονικὰς ἐταιρείας, διχθεδομένας εἰς τὴν Γαλλίαν εἰς ὅλας
σχεδὸν τὰς μεγαλειτέρας πόλεις, τὰς γυμναστικὰς ἐταιρείας, τῶν ὁποίων
ἐν Γερμανίᾳ μέγας εἶναι ὁ ἀριθμὸς, τὰς ἐταιρείας τῆς σκοποβολῆς ἐν Ἑλ-
βετίᾳ καὶ τὰς ἐταιρείας τοῦ cricket ἐν Ἀγγλίᾳ, εἰς ἄλλα δ' ἔθνη τὰς ἐται-
ρείας τοῦ ζατρίκιου, τὰς ἐταιρείας τῶν ἵπποδρομιῶν, τῶν λεμβοδρομιῶν, κτλ.
Αἱ αἰθουσαι τῶν ἀναγνωστηρίων καὶ τῶν παιγνιδίων εἶναι σχεδὸν τῆς αὐ-
τῆς κατηγορίας· εἰς ὅλας ταύτας τὰς ἐταιρείας ἐνυπάρχει τὸ πνεῦμα τῆς
συνεργασίας διότι ὅλα τὰ μέλη συμμετέχουσι τῶν ἐξόδων ὡς καὶ τῶν κερ-
δῶν, ὅλα ψηφίζουσι τὴν ἐκλογὴν τῶν διευθυντῶν, ὅλα δύνανται νὰ ἔχωσιν
ἀπαιτήσεις εἰς τὰς τιμὰς καὶ εἰς τὴν διαχείρισιν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐταιρεῖαι
αὗται εἶναι αὐτόνομοι καὶ διοικοῦνται μόναι των ἐκπληροῦσαι τὸν κυριώ-
τερον τῶν σκοπῶν τῶν συνεργατικῶν ἐταιρειῶν, δικαίως τὰς συμπεριλαμ-
βάνω εἰς ταύτας, καὶ ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος σκέπτεται καὶ περὶ
τῶν εὐχχαριστήσεών του ὡς καὶ περὶ τῆς ἐργασίας του.

Μετὰ τὴν σύντομον καὶ ἐν παρόδῳ, οὕτως εἰπεῖν, ἐξέτασιν διαφόρων συν-
εργατικῶν ἐταιρειῶν, ἀποδεικνύεται σαφῶς ὅτι ἐν τῇ συνεργασίᾳ ἀπαι-
τεῖται τὸ κατ' ἀρχὰς ἡ γνῶσις τοῦ περιορισμοῦ, τῆς τακτοποιήσεως καὶ
τῆς συγκεντρώσεως ὅλων τῶν δυνάμεων πρὸς σχηματισμὸν τῆς πρώτης
μικρᾶς οἰκονομίας, τούτου τευχθέντος, τὰ ἐπόμενα ἔρχονται ἀκόπως· πρέ-
πει ὅμως πᾶν βῆμα πρὸς τὰ πρόσω νὰ γίνεται ἐπὶ ἀσφαλοῦς ἐδάφους. Αἱ
μεγάλαι ἐπιχειρήσεις καὶ αἱ μεγάλαι συσσωρεύσεις κεφαλαίων δὲν εἶχον
βεβαίως ἀπ' ἀρχῆς τὰς διαστάσεις τὰς ὁποίας βλέπομεν ἐν αὐταῖς· ἡ ἰσχὺς
των ἐν τούτοις καὶ ἡ ὠφελιμότης των εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς ἀναμφισβήτητος.
Πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν οὐδεὶς ἦτο διατεθειμένος νὰ συνεταγισθῇ εἰς
κολοσσικὰ ἔργα, ὡς τοῦ ὑπερωκεανείου τηλεγράφου, τῆς διατρέψεως ἱσο-
μῶν κτλ. μόλις εἶχον τὴν τόλμην οἱ ἄνθρωποι νὰ λαμβάνωσι μετοχὰς τι-

νας εἰς τοὺς πρώτους σιδηροδρόμους· πολὺ δὲ φυσικωτέρα ἦτο ἡ ἄγνοια τῆς δραστηότητος τῆς δημοκρατικῆς οἰκονομίας, ἥτις μόλις φαίνεται γεννωμένη, ἥτις ὁμῶς ὁμοιάζει πρὸς συρροὴν πολλῶν ὑδάτων σχηματίζουσιν ἀφκνῇ ἀλλὰ πολυάριθμα ῥυάκια τὰ ὁποῖα καταλήγουσιν εἰς σχηματισμὸν ποταμοῦ χυνομένου εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐκαστος ἡμῶν δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ ἀκόμη ἀλλὰ τ' ἀποτελέσματα καὶ οἱ ἀριθμοὶ ἔχουσιν ἀδικφιλονέκητον εὐγλωττίαν ὡς παρκατατιόντες ἐν παραδείγμασι θέλομεν ἶδει.

Εἶναι ὁμῶς ἀληθές ὅτι, πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς συνεργασίας ἀπαιτεῖται δύναμις θελήσεως, ἀλληλουχία πνεύματος, ἐπιμονὴ εἰς τὴν προσωπικὴν ἐνέργειαν, διότι οὐδὲν γίνεται μόνον· εἶναι ἀναγκαῖα, χωρὶς νὰ προσβάλλωνται οἱ συνεργάται, ἢ ἐπίβλεψίς των καὶ ἡ ἐξέλεγχξις τῶν πράξεών των· πρέπει δὲ ἀλληλοδιαδόχως κατὰ τοὺς πρώτους τοῦλάχιστον μῆνας, οἱ νοημονέστεροι καὶ οἱ σπουδαιότεροι τῶν συνεργατῶν νὰ δεχθῶσι προσωρινῶς καὶ δωρεὰν τὴν ἐργασίαν τοῦ διευθυντοῦ, τοῦ διαχειριστοῦ, τοῦ διανομέως τῶν εἰδῶν, τοῦ ὑπαλλήλου τῆς ἀποθήκης ὡς καὶ τοῦ λογιστοῦ ἀκόμη, μέχρις οὗ ἡ ἐτκιρεῖα γείνη πολυάριθμος, ἐδραιωθῇ καὶ εἶναι εἰς κατάρτασιν νὰ πληρόνῃ τὴν πολυτέλειαν ἐνδὲς διευθυντοῦ καὶ σωρείας ἀναγκαιῶν ὑπαλλήλων. Πρέπει πρὸς τούτοις νὰ κῶξηθῇ ἡ λιτότης καὶ ἡ οἰκονομία, ἕκαστος δὲ ἐτκιρας συνεργάτης ν' ἀποποιηθῇ δι' ἑαυτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του τὰς προσφορὰς τῶν ἐπὶ πιστώσει παροχῶν τὰς ὁποίας μεταχειρίζονται οἱ ἔμποροι καὶ οἱ προμηθευταί, πρὸς τὸν σκοπὸν ἄλλως λίαν θεμιτόν, τοῦ διατηρεῖν τὴν πελατείαν των.

Ἀναμιγνυόμενος δέ τις ἐν τῇ συνεργασίᾳ δὲν γίνεται ὡς ἐλέχθη ὁ ἀντίπαλος τῶν ἐμπόρων ἀλλ' ὁ συνάδελφος των, ὁ ἔντιμος συνγωνιστῆς των, μόνον διατρέχει ὀλιγωτέρους κινδύνους ἐκείνων, ἔχει ἀναγκαιῶς ὀλιγώτερα ἔξοδα, καὶ ἀπολαμβάνει μικρὸν μὲν κέρδος· ἀλλὰ τὸ ὁποῖον δικαίως τῷ ἀνῆκε· οὕτω δὲ πράττων πραγματοποιεῖ ὅχι τὴν κινδυνώδη ἰδανικότητα τῆς οἰκονομίας ἐν τῇ δαπάνῃ ἀλλὰ τὴν πολὺ λογικωτέραν οἰκονομίαν ἐκ τῆς δαπάνης καὶ τοῦτο ἀνευ σπουδαίων στερήσεων, ἀλλὰ μόνον τῇ συνενώσει μετὰ συνκδέστων καὶ φίλων πρὸς ἀμοιβάδας ἐκδουλεύσεις.

Πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ὅσων ἀνωτέρω περὶ συνεργατικῶν ἐταιρειῶν σὰς ἀνέφερα, καὶ πρὸς κατανόησιν τῆς μεγάλης αὐτῶν κοινωνικῆς ὠφελιμότητος, θέλω σὰς περιγράψαι ἐν συντόμῳ δύο ἐταιρείας τοιαύτας, περιλαμβανούσας, ἐκάστη ἐν ἑαυτῇ, τὸ πλεῖστον μέρος τῶν τύπων τοῦς ὁποίους σὰς ὑπέδειξα· ἡ μία τούτων εἶναι ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐν τῷ νομῷ Isere Βιομηχανικὴ καὶ ἀγροτικὴ ἐταιρεία τοῦ Beauregard, ἀγνώστος δυστυχῶς τοῖς πολλοῖς, ἡ δὲ ἑτέρα ἡ τοῖς πᾶσι γνωστὴ καὶ ὀνομαστὴ ἐταιρεία τῆς Rochdale ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἡ Βιομηχαν. καὶ ἀγροτικὴ ἐταιρεία τοῦ Beauregard εἶναι ἐταιρεία παραγωγῆς διὰ τὸ ὑφαντουργεῖόν της, τὸ προπαρασκευαστήριον, τὸ ἀρτοποιεῖόν της καὶ τὸ ἀλευροποιεῖόν της· εἶναι ἐτκιρεῖα τῆς οἰκικῆς καταγκλώσεως, διὰ τὸ τρο-

φοδοτικὸν τμήμα τῆς, εἶναι ἐταιρεία τῆς ἐμπορικῆς καταναλώσεως, διὰ τὰς μεγάλας ἀποθήκας τῶν ξυλκινθράκων, τοὺς ὁποίους πωλεῖ πρὸς τὸ κοινὸν καὶ πρὸς τοὺς ἐταίρους τῆς, εἶναι πιστωτικὴ ἐταιρεία, διότι συντηρεῖ ταμειυτήριον, λαμβάνουσα τὰς ἐκ τῆς οἰκονομικῆς καταθέσεως τῶν ἐταίρων τῆς ὡς καὶ τῶν ξένων, καρποφοροῦσα αὐτὰς ἐπὶ τόκῳ· τὸ ταμεῖόν τῆς ἐπίσης ἐνεργεῖ διαφόρους πρὸς ὀφλητικὰς ἐργασίας τῶν ἐταίρων τῆς· εἶναι ἐταιρεία ἀγροτικῆς παραγωγῆς, διότι εἶναι ἰδιοκτήτρια μικρᾶς ἐπαύλεως ἐξ μυριομέτρων, ἐργαζομένη εἰς τὴν γεωργίαν· καί, ὅπερ καὶ σπανιώτατον, εἶναι σχολεῖον ἀνατροφῆς, ἔχουσα ἐν τῇ μικρᾷ ἐπαύλει τῆς, νοσοκομεῖον καὶ νηπιαγωγεῖον εἰς τὸ ὁποῖον προσέθεσε καὶ σχολεῖον, λαμβάνουσα καὶ τὸν τύπον τῆς ἐταιρείας τῆς διδασκαλίας· ἡ ἐταιρεία αὕτη ὡς βλέπετε, ἐνώνει ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῆς ὅκτω ἢ δέκα κλάδους ἐργασίας οἵτινες ἀλλαχρῶ ἀποτελοῦσι ἰδιαιτέρας ἐταιρείας. Ἡ ἐταιρεία αὕτη ἔχει ἓνα μόνον διευθυντὴν, ἐν διοικητικῶν Συμβούλιον καὶ ἐν μόνον λογιστήριον· ὅλοι οἱ κλάδοι εἶναι οὕτω συνδεδεμένοι μετὰξὺ των ὑποστηριζόμενοι ἐν τῇ ἐναντιότητι καὶ ὠφελούμενοι διὰ τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας των. Ἐκαστος κλάδος εἶναι προσκεκολλημένος τρόπον τινα εἰς τὸν κοινὸν κορμὸν καὶ καρποφορεῖ ἀναλόγως τῆς τούτου ἐνεργείας, ἀλλ' ἕκαστος κλάδος ἔχει τὴν διεύθυνσίν του καὶ τὴν ἰδιαιτέραν του διαχείρισιν, καὶ προσγίναται μετὰξὺ ὅλων σπουδαῖος συναγωνισμός.

Ἡ ἰδρυσις τῆς ἐταιρείας ἐγένετο παρὰ τῶν ἐργατῶν τῆς Βιέννης βιομηχανικῆς πόλεως τῆς Γαλλίας διὰ καταθέσεως ἐνὸς φράγκου παρ' ἑκάστου ἐταίρου· συνήρχοντο δὲ τὸ πρῶτον οἱ ἐταῖροι ἐν τινὶ μικρῷ μαγαζείῳ, εἶδος σκοτεινῆς τρώγλης, εἰς τὴν πτωχοτέραν καὶ ἀκαθαρτοτέραν συνοικίαν τῆς πόλεως τὸ ἐσπέρας, καὶ διενέμοντο μετὰξὺ των τὰ εἶδη τῶν ἐμπορευμάτων τὰ ὅποια εἶχον ἀγοράσει χονδρικῶς. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ἐπιχείρισις εὐωδοῦτο καὶ μετὰ τινος ἐβδομαΐδας εἶχον ἀληθὲς ἐργαστήριον εἰς τὴν καλλιτέραν συνοικίαν· αἱ ἐργασίαι ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ ἡ ἐταιρεία ἤνθει· μετὰ τέσσαρα σχεδὸν ἔτη ἠγόρασε τὴν μικρὰν ἐκκυστὶν τοῦ Beauregard, οὕτω κληθεῖσαν, ὡς ἐκ τοῦ μεγελοπρεποῦς ἐρίζοντος ὅστις ἐκεῖθεν ἐκτείνεται πέραν τοῦ Ροδανοῦ μέχρι τῶν Ἀλπεων. Τὰ πολιτικὰ συμβάντα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπέφερον τὴν δικαίαν διάλυσίν τῆς, ἕκαστος δὲ τῶν μετόχων ἔλαβε δεκαπλὴν τὴν κατάθεσίν του. Τούτων παρελθόντων ἡ ἀνασύστασις αὐτῆς ἐγένετο ἐπεκταθεῖσα ἐφ' ὅλων τῶν κλάδων οὓς ἀνεφάρμεν. Τὸ ὑφαντουργεῖον ἀρξάμενον μετὰ ἐρίων χιλίων φράγκων ἀξίας, σήμερον παράγει 60,000 μέτρα ὑφάσματος ἐτησίως ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὴν πρόοδόν του καὶ διὰ λευκαντηρίου· τὸ οἰκονομικὸν δὲ ἐστιατορίον παρέσχε κέρδος τὸ τελευταῖον ἔτος εἰς τὴν ἐταιρείαν 3,000 φρ. ὅπως ὁμῶς ἐπιτευχθῇ τὸ εὐάρεστον τοῦτο ἀποτέλεσμα ἐφαρμόζονται ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ ἐκτάσει αἱ ἀρχαὶ τῆς συνεργασίας ἐπὶ τοῦ ἐστιατορίου π. χ. ἐκ

τῶν καθαρῶν κερδῶν 30 % δίδονται εἰς τοὺς ἐπὶ ὑπαλλήλους τοὺς ἐν τῷ μηχανεῖοι ἐργαζομένους, 50 % ἀποδίδονται εἰς τοὺς καταναλωτὰς (συμποσούμενους κατὰ μέσον ὅρον εἰς 250 κατ' ἐκάστην) πρὸς τοὺς ὁποίους δίδονται σήματα ἀξίας ἀντιπροσωπεύοντα τὴν καταναλώσιν. Ἡ ἐταιρεία δὲ κρατεῖ δι' ἑαυτὴν μόνον 20 %. Χάρις εἰς τὸ γενικόν, εὐφυὲς καὶ ἀδελφικὸν τοῦτο σύστημα, ἡ πελατεία τοῦ τροφοδατικοῦ συνεταγισμοῦ αὐξάνει καθ' ἐκάστην ὥστε τὸ μέλλον τῆς ἡδὴ εἶναι ἀσφαλές.

Ἡ συνεργατικὴ ἐταιρεία αὕτη τοῦ Beauregard, διακρίνεται ὅλων, διότι ἐνόνουσα διαφόρους κλάδους, ἐπιβέβαιοι τὴν δύναμιν τῆς ἀνθρωπίνης πρωτοβουλίας. Διευθύνεται μετὰ διακεκριμένης φρονήσεως καὶ πρακτικότητος, προσόντων τὰ ὅποια ἐξ οὐδεμιᾶς ἀνθρωπίνης ἐργασίας πρέπει νὰ ἐλλείπωσι, πολὺ ὅμως περισσότερον ἐξ ἐμπορικῶν καὶ ἐπιχειρηματικῶν ἐργασιῶν, πρὸς τὰς ὁποίας, διὰ νὰ προοδεύωσι, πρέπει νὰ ἦναι καὶ εἰς πολλὴν δόσιν· ἐκτὸς ὅμως τούτου ἐν τῇ Διευθύνσει τῶν ἐταιρειῶν ἐν γένει εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἀφοσίωσις, ἡ αὐταπάρνησις καὶ ἡ ἀφιλοκέρδεια ἐν τῇ ὑφίστη σημασίᾳ τῆς λέξεως· τὸ αἶσθημα τοῦ ἐγωῖσμοῦ καὶ μάλιστα τὸ νομιμότερον προσωπικὸν συμφέρον, πρέπει νὰ ὑποκινήται ὑπὸ ἠθικῶν προτερημάτων καὶ ἀρετῶν. Οἱ ἰδρυταὶ καὶ οἱ διευθύνοντες πρέπει ἰδίως ν' ἀπέχωνται τοῦ νὰ θεωρῶσι τὰς συνεργατικὰς ἐταιρείας βῆθρον τῆς φιλοδοξίας τῶν ἢ πηγὴν ἰδιαιτέρας περιουσίας· πρέπει εὐλαβηθῆς νὰ θέλωσι τὸ καλὸν τῶν ἄλλων ὡς τὸ ἰδικόν των, εἰς τὴν ὠφέλειαν καὶ πρόδον τῆς κοινωνικῆς ἀποδιδέποντες.

Ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Οἱ δίκαιοι σκαπανεῖς τῆς 'Ροχδάλης» συνεργατικὴ ἐταιρεία ἐν Rochdale τῆς Ἀγγλίας συνεστήθη πρὸ 37 ἐτῶν, καὶ διὰ τῆς μεγίστης ἀναπτύξεως ἣν ἔλαβεν κατέστη ἀληθὴς δύναμις ἐμπορικῇ, βιομηχανικῇ καὶ οἰκονομικῇ· σκοπὸς ταύτης εἶναι ἡ κοινωνικὴ καὶ δικαιοτυτικὴ ἀνάπτυξις τῶν μελῶν· τὸ κεφάλαιόν τῆς ἀποτελεῖται ἐκ μετοχῶν ἐκ μιᾶς Ἀγγλικῆς λίρας ἐκάστης, πληρονομένης τοῖς μετρητοῖς ἢ κατὰ δόσεις. Τὰ κέρδη διανέμονται κατὰ τριμηνίαν μετὰ προαρκίσεις τοῦ τόκου 5 % διὰ τὰς ἀποπληρωμένους μετοχὰς τῆς ἀποσβέσεως, τοῦ κινητοῦ καὶ ἀκινήτου κεφαλαίου, καὶ 2 1/2 % ἀφαιρούμενα δι' ἔξοδα εἰδικὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὰ ὅποια ἐτησίως φθάνουσι τὰς 1,000 Ἀγγλικὰς λίρας περίπου· τὸ δ' ὑπόλοιπον διανέμεται τοῖς συνεργάταις ἀναλόγως τῆς καταναλώσεώς των.

Ἐκτὸς τῆς κεντρικῆς ἑδρας, ἡ ἐταιρεία ἔχει 18 παραρτήματα καὶ καταστήματα τὰ ὅποια αὐτὴ ἐκτίσεν ἢ ἡγόρασε, καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων κυρίως πωλοῦνται ἐδωδία, ὑφάσματα, ἐργόχειρα, ὑποδήματα, κρέας, ἀνθρακας κτλ.

Οἱ «δίκαιοι σκαπανεῖς» εἶναι ἰδιοκτῆται ὡσαύτως ἐνὸς ἀτμορύλου καὶ ἐνὸς ἐργοστασίου καπνοῦ· ἀποτελοῦσι συνεργατικὴν ἐταιρείαν ἀγορῶν χονδρικῶς· ἀσφαλιστικὴν ἐταιρείαν, κλωστήριον καὶ ὑφαντήριον 62,000 ἀτρά-

κτων καὶ 600 ἱστῶν, καὶ ἔχουσιν ἐταιρείαν ἀλληλοβοηθείας, παρέχουσιν εὐκολίαν πρὸς τοὺς ἐταίρους διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ ἐνοικίου καὶ τὴν κατασκευὴν ἐνδυμάτων.

Τὸ διαμέρισμα τῆς ἐκπαιδεύσεως περιέχει 13,000 τόμους καλῶν βιβλίων, 12 ἀνγνωστήρια μὲ ὅλας τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικά, μίαν βιβλιοθήκην εἰδικὴν περιέχουσιν 1,700 τόμους βιβλίων χρησίων πρὸς πληροφορίας· σφαίρας, ἔτλαντας, χάρτας, ἐπιστημονικὰ καὶ φυσικὰ ἐργαλεῖα κ.λ. Ἀπὸ τοῦ 1873 ἐπιστήθησαν καὶ τάξεις καὶ οἱ συνεργάται δύνανται νὰ μανθάνωσι ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον εἰς καλὴν βιομηχανικὴν ἀνατροφὴν, καθὼς καὶ τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν. Οἱ «δίκαιοι σκαπανεῖς» βεβαιοῦσιν ὅτι, ἀρχὴν ἔχοντες τὸ self help (βοήθει ἐαυτὸν) τοῦ ὁποῖου ἡ ἀνάπτυξις ὑπονοεῖ τὴν ἀμοιβαίαν βοήθειαν, οὐδενὸς εἰσὶν ἀνταγωνιστὴς, θέλουσι, λέγουσι live and let live (νὰ ζήσωσιν ἀρίνοντες καὶ τοὺς ἄλλους ζῆν)· προσπαθοῦσι νὰ συνειθίζωσι τοὺς συναδέλφους των εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ εἰς τὴν προβλεπτικότητά, καὶ αἱ κατὰ τριμηνίαν διανομαὶ τῶν κερδῶν μεγάλως βοηθοῦσί τινας ἐξ αὐτῶν, οἵτινες πρότερον κατέφευγον εἰς τὰ δάνεια μὴ πιστεύοντες εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὠφελιμότητα τῆς οἰκονομίας. Πολὺ συγκινητικὴ καὶ ἐνθαρρυντικὴ συγχρόνως, εἶναι ἡ γνῶσις τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐταιρείας κατὰ τὸ 1844. 28 ἐργάται τολμηροὶ καὶ πλήρη πεποιθήσιν ἔχοντες εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ συνεταρισμοῦ, ἤρξαντο τοῦ ἔργου χωρὶς νὰ διστάσωσιν ἐνώπιον οὐδενὸς κωλύματος· τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐγένοντο 74 καὶ ἐκέρδισαν 2,000 φρ. κατὰ τὸ 1846 μόλις ἦσαν 80 καὶ ἐκέρδισαν 1800 φρ. ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1849 καὶ ἐργασίαι καὶ τὰ κέρδη ἔλαβον σημαντικὴν ἐπίτασιν· ὥστε τὸ 1880 οἱ «δίκαιοι σκαπανεῖς» τῆς Rochdale ἠριθμοῦντο εἰς 10,613 κατέχοντες κεφάλαιον μετοχῶν 7,314,250 φρ. διαχειριζομένου εἰς τὰς ἐργασίας 7,091,375 φρ. καὶ πραγματοποιήσαντας ἐτήσιον κέρδος 1,213,625 φρ. ἥτοι 17 $\frac{1}{10}$ ἐπὶ τῶν ἐταιρικῶν κεφαλαίων. Ἐκ τοῦ τελευταίου των δὲ ἰσολογισμοῦ τοῦ 1881 τὸν ὁποῖον ἔσχον τὴν εὐγένειαν νὰ μὴ πέμψωσιν οἱ «δίκαιοι σκαπανεῖς» μετ' ἄλλων σπουδαίων ἐγγράφων τῆς διαχειρίσεως χρησίων πρὸς ὁδὴν τῶν μελλόντων συνεργατῶν ἐξέγω τὰς ἐξῆς εἰς τὸ Ταμεῖον κατὰ τὴν τελευταίαν τριμηνίαν γενομένας πράξεις.

ἀποταμιεύσεις

Ἐκ πωλήσεως ἐδωδίων	L.	51,652	φρ.	1,291,300
» ὑφάσματα καὶ μαλλίων	»	3,560	»	89,000
Διάφοροι ἐργασίαι, ῥάπτει κτλ.	»	1,162	»	29,050
Κρεοπωλεῖα	»	9,335	»	233,375
ὑποδηματοποιεῖα	»	1,332	»	33,300
Ἐκ διαφόρων πωλήσεων χονδρικῶς	»	2,030	»	50,775
Ἐκ προσοτήτων ληφθεισῶν παρὰ τῆς Τραπεζ.	»	58,848	»	1,471,200

Αἱ εἰσπράξεις αὗται δίδουν τὴν ἀρκούντων ἰδέαν καὶ τῶν πληρωμῶν. Ἡ λογιστικὴ διαχείρισις εἶναι ἄξιότητος διὰ τὴν τάξιν καὶ ἀκρίβειαν.

Ὁ λογαριασμὸς τῶν ἐμπορευμάτων δεικνύει τὴν προσηκτικὴν ἐπίβλεψιν τοῦ κεφαλαίου· ὁ λογαριασμὸς τοῦ Κεφαλαίου δεικνύει τὰς τοποθετήσεις τῶν διαφόρων ποσοτήτων, τῆς πρώτης τάξεως, ὡς εἶναι αἱ μεγάλαι γραμμαὶ τοῦ σιδηροδρόμου, αἱ ὑποθήκαι κτλ. ἀκολουθῶς αἱ συμμετοχαὶ πρὸς τὰς συνεργατικὰς ἐταιρείας, ἡ ἀναμρισθήτητος εὐδαιμονία τῶν ἐποίων εἶναι συνδεδεμένη μετ' ἐκείνης τῶν ἐδικαίων σκεπανέων· ὁ συνεργατικὸς μῦθος π. χ. ἔδωκε κατὰ τὸ 1880 καθαρὸν κέρδος 200,000 φρ. περίπου.

Πολὺ δὲ πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς τὴν περιέγραψα θέσιν, οἱ συνεργάται τῆς Rochdale προσεπλάθησαν νὰ κάμωσι προσηλύτους, καὶ εἰς ὅλον τὸ Ἰνωμένον βασιλείον ἡ συνεργατικὴ κίνησις ἐπέτυχε καὶ ἡδραιώθη πέραν τῶν ἐλπίδων. Καθ' ἑκάστον ἔτος Συνέδριον συνεργατικὸν συνέρχεται εἰς τινα πόλιν ἀπὸ τοῦ προηγουμένου ἔτους ὀριζομένην. Αἱ περισσότεραι τῶν ἐταιρειῶν ἀποστέλλουσιν ἐκεῖ τοὺς ἀντιπροσώπους των καὶ ἀναθέτουσι τὴν προεδρείαν τῆς συνελεύσεως εἰς ἓνα τῶν ἐπισημοτέρων προσώπων τοῦ τόπου δηλ. εἰς μέλος τι τῆς φυσικῆς ἀριστοκρατίας τῆς ἀξίας καὶ τῶν γνώσεων, ἧτις δὲν ἔχει μὲν πλεονὺς δυστυχῶς δικαιώματα ἀναμρισθήτητος ἐπὶ οὐδενὸς μέρους, ἀλλ' ἧτις ἐπιβάλλεται καὶ θὰ ἐπιβάλληται πάντοτε διὰ τοῦ ἀναγκασμοῦ γοήτρου τῆς προσωπικῆς ἀξίας.

Ἀντὶ πάσης ἄλλης περιγραφῆς τῶν Συνεδρίων τούτων καὶ τῶν ἐργασιῶν των ἐπιτρέψατέ μοι νὰ παραθέσω περίληψιν τῶν κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1880 ἐν Newcastle συγκροτηθέντος ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ δικηγόρου καὶ πρώην βουλευτοῦ Θωμᾶ Hugues.

Μετὰ τὸν ἐνκρητήριον λόγον τοῦ δόκτωρος Lightfoot ἀρχιεπισκόπου τοῦ Durham καὶ γερουσιαστοῦ, κατετέθη ὑπὸ τοῦ γραμματέως ἡ στατιστικὴ τῆς συνεργασίας ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Σκωτίᾳ μέχρι τοῦ 1878 ἐξ ἧς καταφάνεται·

Ἀριθμὸς ἐγγεγραμμένων ἐταιρειῶν	1,181
» τῶν μελῶν	560,703
Κεφάλαιον ἐν ἐνεργείᾳ	φρ. 143,255,450
» εἰς ἐμπορεύματα ἐν ταῖς ἀποθήκαις »	21,827,150
Ποσότης πωλήσεων	» 528,207,900
Καθαρὰ κέρδη αὐτῶν	» 45,448,575

Τὰ κέρδη ταῦτα ἀνκλογοῦσι πλέον τῶν 8 $\frac{1}{2}$ τοῖς 0 $\frac{0}{10}$ ἐπὶ τοῦ Κεφαλαίου τῶν ἐργασιῶν καὶ πλέον τῶν 30 $\frac{0}{10}$ ἐπὶ τοῦ μετοχικοῦ.

Τὸ ὅλικόν ποσὸν τῆς Βρεττανικῆς συνεργασίας εἰς 18 ἔτη ἀπὸ τοῦ 1861-1870 ἀνῆλθεν εἰς 4,472,918,000 φρ. ἀποδόσαν κέρδη 346,090,790 ἐκ τῶν ἐποίων 150,000,000 τοῦλάχιστον κατετέθησαν ἐν τοῖς Ταμειυτη-

ρίοις, χρησιμοποιούμενα πάλιν πρὸς ὄφελος ἑμμεσον τῶν ἐταίρων καὶ ἐν γένει τῆς κοινωνίας.

Αἱ κομητεῖαι τῶν ὁποίων τὸ Newcastle εἶναι τὸ κέντρον, ἔδωκαν μόναι τῶν διὰ τὸ 1878 τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα.

Ἑταιρεῖαι συνεργατικαὶ	107
Μέλη	71,574
Κεφάλαιον	φρ. 11,049,250
Πωλήσεις	» 52,816,300
Κέρδη	» 6,041,100
Ποσότης ἐξοδεύσεως κατὰ κεφαλὴν	» 743
» κέρδους	» 84.40 ⁰ / ₀

ἤτοι 11 ¹/₂ ἐπὶ τῆς καταναλώσεως ἐκάστου συνεργάτου.

Τοῦ ὅλικου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν ὄντος, ὡς εἶδομεν, 560,703 καὶ τῆς ἀγγλικῆς οἰκογενείας λογιζομένης κατὰ μέσον ὅρον εἰς πέντε ἄτομα μετὰ τῆς μεγαλητέρας φειδοῦς δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν συνεργατικῶν ψυχῶν εἰς 2,800,080 ἤτοι 10 ⁰/₀ ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Ἑνωμένου βασιλείου μὴ καταλογιζομένης τῆς Ἰρλανδίας ὅπου ἡ συνεργασία εἶναι μηδέν.

Εἰς τοὺς ἀνωτέρω ἀριθμοὺς συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ ἐκ τῶν ἐταιρειῶν τῆς χονδρικῆς πωλήσεως προερχόμενα καθὼς καὶ τῶν μύλων καὶ τῶν ἐργοστασίων κλ. τῶν τῆς διανομῆς λεγομένων ἐταιρειῶν, διότι αἱ τελευταῖαι αὗται ἐταιρεῖαι δὲν ἐπιζητοῦσι κέρδη, ἀλλὰ σκοποῦσιν ἰδίως τὴν προμήθειαν ἐν ἀποθήκαις πλουσίως καὶ μεγαλοπρεπῶς ὁργανισθείσαις ἐμπορευμάτων πρώτης ποιότητος, διὰ πελατεῖαν συνεταϊρικὴν μὲν ἐπίσης, ἀλλὰ τῶν ἀστῶν ἢ τῶν ἐργατῶν.

Ἀλλὰ, κύριοι, τίς ἡ ἀνάγκη ξένων παραδειγμάτων, τίς ἡ ἀνάγκη ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς μαρτυριῶν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὠφελιμότητος τῆς συνεργασίας καὶ κατανόησιν τῶν θαυμασίων αὐτῆς ἀποτελεσμάτων; στρέψατε τὰ βλέμματά σας περὶ ὑμᾶς καὶ ἡ ἀπόδειξις εἶναι ἐνώπιόν σας. Μή τοι ὁ ἡμέτερος Σύλλογος δὲν εἶναι συνεργατικὴ ἐταιρεία; δὲν περιέχει ὅλα τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τούτων μετὰ τῆς ἀπονομῆς ἀκόμη καὶ ὠφελείας πρὸς τὰ μέλη, διὰ τῆς παροχῆς πολλῶν τῆς ψυχαγωγίας ἀντικειμένων, ἔχων ὅμως κύριον σκοπὸν τὴν ὠφέλειαν τῆς κοινωνίας, διὰ τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας καὶ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως εἰς πτωχὰ καὶ ἐστερημένα προστασίας παιδία, ἀναδεικνύων καὶ καθιστῶν αὐτὰ χρηστοὺς πολίτας; καὶ ὅμως ποῖα ἡ ἀρχὴ του; πέντε ἢ ἑξ ἑφηβοί, ξένοι πάσης ιδέας συνεργασίας καὶ συνεταϊρισμοῦ ἀλλ' ὑπὸ εὐγενῶν αἰτήτημάτων κινούμενοι πρὸς ἀμοιβαίαν ἠθικὴν ὠφέλειαν, συνήρχοντο ἐν μικρῷ καὶ ἐν ὑπογίῳ δωματίῳ ἀνταλλάσσον-

τες κατ' ἀρχάς τὰς ιδέας των, εἰς τοίτους προκόντος τοῦ χρόνου προτετέθησαν καὶ ἄλλοι, τὰ μυστήρια τῆς συνεργασίας καὶ τοῦ συνεταγισμοῦ μεμνημένοι, καὶ ἰδοὺ ὁ ἡμέτερος Σόλλογος τῇ ἀμοιβαίᾳ συνεργασίᾳ ἔφθασεν εἰς ἣν σήμερον κατέχει θέσιν, γνωστὸς εἰς ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ἔχων ἰδίαν περιουσίαν, εὐπρεπὲς κατ'ἀστέρας, προῦπολογισμὸν 30,000 περίπου φράγκων, συντηρῶν Σχολὰς ἀπόρων ἐν ταῖς πλείσταις ἐπαρχίαις τοῦ Κράτους, πολλαχῶς ὠφέλιμος εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ μετὰ πεποιθήσεως βαδίζων πρὸς αἴσιον μέλλον· δὲν εἶναι λοιπὸν ὁ «Παρνασσὸς» ἀξιολύμητον συνεργασίας παράδειγμα;

Ἄλλ' ἂν, κύριοι, ἡ συνεργασία πανταχοῦ ἐφαρμοσθῇ, καὶ διὰ ταύτης τὰ μὲν μικρὰ κεφάλαια ἐπὶ ἐκτεταμένης κλίμακος χρησιμοποιοῦνται, οὐδεμία δὲ μικρὰ οἰκονομία μένει ἄγονος καὶ νεκρά καὶ τὸ Self help ὁ Θεμελιώδης οὗτος λίθος παντὸς καλῶς ἐννοουμένου οἰκοδομήματος, βοηθούμενος ὑπὸ τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας, ἀντικαθιστᾷ πᾶσαν ἄλλην ἐνέργειαν, καὶ αὕτη ἡ κυβερνητικὴ ἐξουσία πλησιάζει ν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τῆς ἀτομικῆς καὶ ν' ἀναζήσῃ ἡ ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου XII, τοῦ Sully καὶ τοῦ Colvert ἐκφρασθεῖσα ἀλήθεια ὅτι, καὶ αἱ φόροι θὰ ἐκκροφόρουν καλλήτερον ἐν ταῖς χερσὶ τῶν φρονοῦμένων, ἢ ἐν τοῖς δημοσίοις ταμείοις.

Ἄς χρησιμοποιεῖσθωμεν λοιπὸν τὰς οἰκονομίας μας δι' ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους μετὰ τῆς δεούσης φρονήσεως, ἃς ἰδρύσθωμεν, ἂν θέλωμεν, ἂν δυνάμεθα συνεργατικὰς ἐταιρίας τῆς καταναλώσεως κατ' ἀρχάς, τρυπέζας τοῦ λαοῦ ἀκολουθῶν καὶ θὰ διδάχθωμεν τὴν πρακτικὴν δημοκρατίαν, θ' ἀποκτήσθωμεν τὰς γνώσεις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς οἰκονομίας, θὰ εἴμεθα ὠφελίμοι εἰς ἅτι τι κατ' ἀρχὰς κατόπιν εἰς ὅλα.

Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὅποιον οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονήσωμεν εἶναι ὅτι καὶ καλλήτερα· τράπεζαι αἱ ἀσφαλίζουσαι ὅχι τὰ πλούτη ἀλλ' ἐν μέλλον εἰρηνικὸν καὶ τὴν ἡσυχίαν ἐν ταῖς τελευταίαις ἡμέραις τοῦ βίου εἶναι ἡ ἐργασία ἡ τάξις καὶ ἡ ἀιτότης καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ οἰκονομία· ὅ,τι πλεον τούτου εἶναι πλεονασμός.

Κ. Χ. Βάμβας.